

MATURITNÝ OKRUH 30

PRÁCA S INFORMÁCIAMI

INFORMÁCIA: (z lat. *informare* – utvárať, odovzdávať predstavu) - dva významy:

1. **širší** - akýkoľvek údaj
2. **užší** - údaj, dôležitý vzhľadom na potreby užívateľa, obohacuje jeho poznanie

DEZINFORMÁCIA: zámerná, účelne vytvorená **chybná informácia** => chce mýliť, zavádzať adresáta.

Dezinformácia je chybná informácia, vedúca k nesprávnym záverom alebo rozhodnutiam.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: najdôležitejšie pojmy textu – charakterizujú obsah textu

VEDĽAJŠIA INFORMÁCIA V TEXTE: menej dôležitá informácia, pri tvorbe konspektu a osnovy sa jej treba vyhýbať a zachytávať iba hlavné myšlienky textu premietnuté v kľúčových slovách

ZDROJE INFORMÁCIÍ

1. primárne – informácie v originálnych, nespracovaných textoch – kniha, článok v časopise, na webe

2. sekundárne – informácie vyberané z primárnych zdrojov – signatúra, katalogizačný lístok, obsah knihy, anotácia, resumé, internetový portál, register

3. terciárne - informácie zo sekundárnych, ale aj z primárnych zdrojov – použitá literatúra, zoznam literatúry, rešerš...

Pojmy:

marginálie - poznámky na vonkajšom okraji stránky

kartotéka - forma sady lístkov usporiadaných podľa kritérií

rešerš – prehľad, súpis poznatkov a údajov o téme z primárnych a sekundárnych zdrojov

anotácia – stručná charakteristika obsahu kníh, článku, dokumentu a i. (uviedenie vydavateľstva, rok vydania, ceny, počet strán a i.), približuje sa reklame, hodnotí, propaguje a pôsobí na čítateľa

titulok - nadpis: poskytuje prvú informáciu o texte => upútať adresáta, vzbudiť záujem (často sa využíva elipsa, inverzia – obrátený slovosled, krátke otázky...)

záložka na obálke: obsahuje stručnú informáciu o knihe

poznámky pod čiarou: textová vsuvka na príslušnej strane, ktorá dopĺňa základný text (zvyčajne odborný)
=> odkaz na literatúru, hodnotiace komentáre,

vysvetlivky: ústna alebo písomná poznámka (dodatok), ktorá má prispieť k lepšiemu pochopeniu, objasneniu niečoho v texte.

PODSTATNÉ POJMY – spôsoby záznamu textu

osnova:

- najstručnejší, najprehľadnejší záznam obsahu textu
- obsahuje základné, tzv. **kľúčové pojmy** (slová, slovné spojenia)
- využíva **zvyčajne neslovesné jednočlenné vety**
- píšeme ju po prečítaní textu, resp. pred tvorbou textu – slohové práce

konspekt:

- **záznam základných údajov, hlavných myšlienok, citátov nejakého textu**
- **zhustený obsah, ktorý zachováva logickú štruktúru textu**
- **podrobnejší ako osnova**
- **pomáhajú ho sprehľadniť rôzne mimojazykové prostriedky:** využitie farieb, podčiarkovanie, šípky, rámčeky, krúžky, rôzne druhy písma

Rozdiel medzi osnovou a konspektom

Osnova:

1. Začiatky rímskeho divadla
2. Kamenné divadlo
3. Obecenstvo

Konspekt:

Začiatky rímskeho divadla a) drevené (364 pred n. l.)
b) kamenné (56 pred n. l.)

Časti kamenného divadla: - hľadisko
- orchestra
- javisko

Obecenstvo: a) nedisciplinované
b) spontánne

téza:

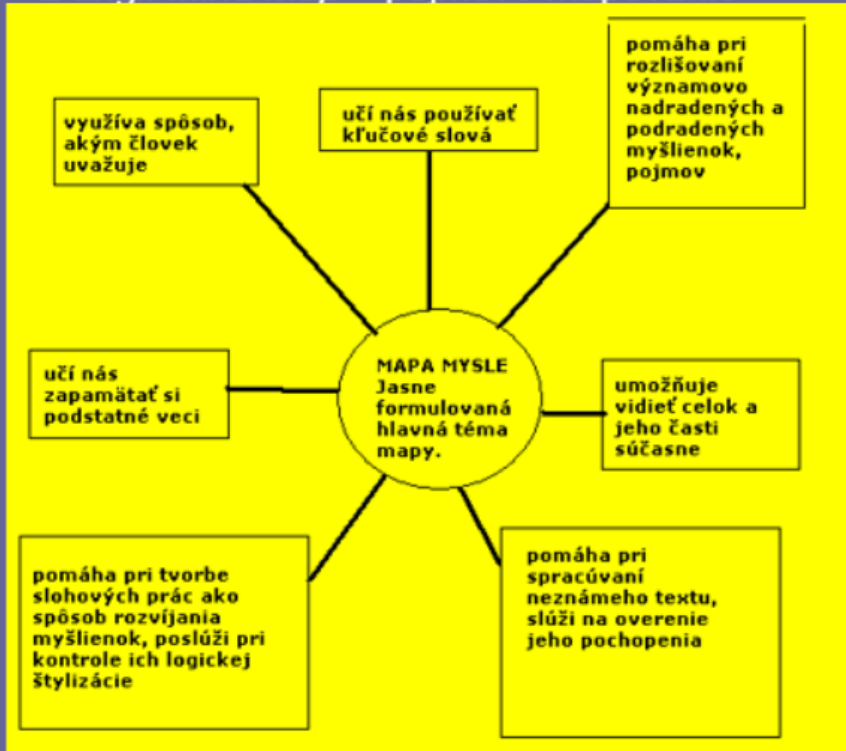
- **základná myšlienka textu /alebo jeho časti/ formulovaná ako ucelená veta**
- **často ide o poučku, ktorá sa nachádza v texte**
- **nie je taká komplexná ako osnova alebo konspekt**
- využíva sa ako pomôcka pri príprave napr. na skúšky

koncept: nečistopis /napr. pred napísaním slohovej práce/

čistopis

Mapa mysle

z angl. *Mind Map* – pojmové mapovanie

Pri grafickom spracovaní hlavných, najdôležitejších myšlienok cudzieho textu alebo pri príprave na tvorbu vlastného textu možno efektívne využiť tzv. mapu mysle (z angl. *Mind Map* – pojmové mapovanie). Má veľmi praktické zameranie, prezentuje výsledok uvažovania jednej osoby.

Brainstorming (z angl. búrka nápadov)

- metóda skupinovej práce – tvorivej diskusie
- skupina ľudí produkuje nápady, riešenia ap.
- prebieha v **krokoch**:
  - ✓ formulácia problému
  - ✓ tvorba, produkcia nápadov – všetci jednotlivci
  - ✓ záznam spoločného riešenia
  - ✓ prestávka
  - ✓ vyhodnotenie návrhov, riešení

ZÁSADY: počas tvorby nápady nekritizovať či ináč hodnotiť, produkovať veľké množstvo /aj zdanlivo nevyužitelných/ nápadov, uplatňovať fantáziu

SVETOVÁ LITERATÚRA PO ROKU 1945

J. D. SALINGER

- zaoberal sa tematikou mladých ľudí a ich problémov v čase dospievania

román **KTO CHYTÁ V ŽITE !!!**

- príbeh rozpráva **hlavná postava Holden Caulfield**

- dej sa odohráva **počas troch dní** v predvianočnom období

- **Holden rozpráva o svojich bohatých rodičoch** (jeho brat je spisovateľ, malá sestra sa volá Phoebe a jeden brat mu zomrel), **o príchode na internátnu školu**, kde sa mu nedarí, **o živote na internáte**, **o vyhadzove zo školy**, túla sa New Yorkom, lebo sa bojí vrátiť k rodičom (domov sa nakoniec vráti len kvôli sestre), počas túlania sa **stretáva rôzne typy ľudí**, **odsudzuje ich** pretváрку, faloš, amorálnosť, **citlivo vníma svet a jeho nedostatky**, Holdena trápia aj **problémy dospievania** ---> zavolá si do hotelovej izby prostitútku, no nakoniec jej zaplatí len za to, že sa s ním bude rozprávať

- **sníva, že stojí chrbtom k hlbkej priepasti a čelom k žitnému poľu**, kde sa hrajú deti, keď sa **niektoré z nich priblíži k strmine**, **Holdenovou úlohou je vrátiť ho nazad** ---> žitné pole je symbolom Ameriky v minulosti, kým ju neznečistili továrne a dravosť za peniazmi, priepasť predstavuje dospelosť

- **Holden si najprv nechce priznať, že sa dospievania bojí**, preto si vymyslí, že svet dospelých je plný pokrytectva, klamstva, honby za peniazmi, zatiaľ čo svet detí je svetom zvedavosti a nevinosti

- Holden nakoniec **kapituluje pred presilou sveta pomocou čierneho humoru**, pretože **pochopí, že človeka, ktorý nie je schopný vysmiať sa svetu, zahubí zúfalstvo**

- autor používa živú „reč mládeže“, t.j. **frazeologizmy, slang, vulgarizmy**

JOHN STEINBECK

-zážitky z ciest a skúsenosti z práce na farmách sa stali inšpiráciou pre jeho literárnu tvorbu

román **O MYŠIACH A ĽUĎOCH !!!**

- hlavnými postavami sú **tuláci a bezdomovci George Milton (nízky) a Lennie Small (vysoký, mentálne postihnutý)**, snažia sa byť stále spolu, lebo tvrdia, že samota robí človeka zlým

- dej sa odohráva v 30-tych rokoch v **Kalifornii počas veľkej hospodárskej krízy**

- hľadajú si spolu prácu, nájdu ju na farme, ale **snívajú o vlastnom domove** (ich snom je vlastná zajačia farma)

- **Lennie rád hladká hebké veci** (myši, králiky, vlasy), pretože je silný, občas sa mu podarí nejaké zviera zabiť (napr. psíka, ktorého mu daruje zlý syn majiteľa farmy), **Lenniego sa pokúša zviest' žena syna majiteľa farmy**, dovolí mu pohladiť jej vlasy, Lennie ich nedokáže prestať hladkať, žena začne kričať a on **jej nechtiac zlomí väzy**, keď sa ju snaží utíšiť, syn majiteľa farmy sa chce pomstiť, ale **George Lenniego zastrelí** (aby ho zachránil pred lynčovaním)

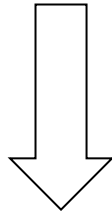
JOSEPH HELLER

protivojnový román **HLAVA XXII !!!**

– uvádza ho mottom: „*Hlave XXII nikto neprešiel cez rozum.*“

- dej sa odohráva **pred koncom 2.svet.vojny**, po obsadení Talianska spojencami, **na malom ostrove v Stredozemnom mori na americkej leteckej základni**, odtiaľto štartujú posádky lietadiel, ktoré bombardujú nemecké pozície v severnom Taliansku
- **ústrednou postavou je kapitán Yossarian**, ktorý nechce zomrieť nezmyselnou smrťou, **búri sa proti vojenským nariadeniam**, ktoré v posádke presadzoval **ctížiadostivý plukovník Cathcart**
- **hrdina si uvedomuje svoje bezvýhodiskové postavenie v tupej vojenskej mašinérii**, kde sa neprihliada na ľudí, ale iba na plnenie príkazov, plukovník Cathcart nezmyselne zvyšuje povinný počet letov, z ktorých sa mnohé posádky nevrátia na základňu, vtedy **sa Yossarian rozhodne dezertovať a utiecť do Švédska**, odchádza za vidinou kultúrneho sveta a **cíti sa šťastný, lebo sa rozhodol byť sám sebou**
- **román tvorí 42 kapitol, pomenovaných podľa hlavných postáv jednotlivých epizód**, autor ich predstavuje pri bojových náletoch, vo chvíľach voľna, oboznamuje čitateľa s ich minulosťou
- **vzájomné prelínanie časových rovín a motívov** zvyrazňuje bludisko, v ktorom sa postavy pohybujú, **nie sú to vojnoví hrdinovia, ale neraz bezradné indivíduá**, ktorých hlavným nepriateľom nie je skutočný nepriateľ, ale vlastná armáda, v ktorej jednotlivec nič neznamena, stráca všetky ideály a snaží sa zachrániť si vlastnú kožu
- **autor využíva humor, satiru a iróniu, aby zvýraznil morbidnú absurditu vojny**

POZNÁMKA: Niektoré zo smerov povojnovej svetovej literatúry sú opísané veľmi dopodrobna. Snažte sa vedieť každý charakterizovať aspoň 2-3 vetami.

EXISTENCIONALIZMUS

- vznikol v Nemecku, ďalej ho rozšírili predovšetkým francúzski filozofi a spisovatelia
- **hlavné postavy:** opustené, zúfalé, beznádejné, ocitajú sa v hraničnej situácii, hľadajú zmysel života, uvažujú o smrti, majú pocit nepochopenia, spoločnosť je nepriateľom
- **venuje sa základným otázkam bytia, dôležitá je sloboda jednotlivca**, jednotlivec sa nepodriaďuje tradíciám, konvenciám, pravidlám

JEAN-PAUL SARTRE

zbierka krátkych próz **MÚR !!!** = *múr medzi ľuďmi, resp. múr medzi ľuďmi a svetom*

titulná poviedka MÚR: vnútro človeka odsúdeného na smrť, dej počas španielskej občianskej vojny, hlavný hrdina Ibbiet je obvinený z ukrývania republikána Ramona Grisa, odsúdeného začnú znova

vypočúvať, sľúbia mu život, ak prezradí Ramonov úkryt, Ibbiet zo žartu povie, že Ramon sa skrýva na cintoríne, netuší, že má pravdu – **z človeka odhodlaného obetovať za iného život sa absurdnou hrou náhody stáva zradca**

d'alšie poviedky: **každá je svojim námetom jedinečná** – fašizmus, príprava na vraždu 6 ľudí, láska ženy k impotentnému manželovi, starostlivosť ženy o manžela, ktorý trpí halucináciami,

- v poviedkach ja-rozprávanie, resp. sa strieda ja-rozprávanie s on-rozprávaním

SOCIALISTICKÝ REALIZMUS

- **patrí do východného bloku**

delenie: **oficiálna** (spracúvala tematiku vojny) , neoficiálna, samizdatová, emigračná

- **mnohí autori sa venovali téme kolektivizácie, mládeži = SCHEMATIZMUS**

POZNÁMKA: *Sem radíme Solženicyna – súčasť iného maturitného okruhu!*

BEAT GENERATION

□ **generácia amerických literátov (Kerouac, Ginsberg, Ferlinghetti, Corso) zavrhujúca ustálené normy a hodnoty spoločnosti**

□ **hnutie bítnikov sa formovalo v priebehu 50. rokov 20. storočia v San Franciscu**

□ **bítnici odmietali zvelebovanie rodinného života, vieru v Boha, hrdosť na americké symboly a spoločenský poriadok; nenávideli atómové zbrane; rasovú, politickú i sexuálnu diskrimináciu; reklamu povzbudzujúcu k väčšiemu konzumu; neznášali akékoľvek vydeľovanie ľudí; nechceli elitárstvo podľa postavenia, pôvodu, náboženstva a podobne**

□ **ich poézia nebola určená masám, písali pre seba a spriaznené duše, prednášali ju v nočných baroch, krčmičkách a kabaretoch so sprievodom džezovej hudby**

□ **uplatňujú voľný verš a rytmus básne prispôbili hovorovej reči**

□ **Jack Kerouac vytvoril „Bibliu bítnikov“, t.j. autobiografický román *Na ceste* (problémy ľudí nepatriacich do meštiackeho prostredia, outsiderov, ktorí nie sú schopní zorientovať sa vo svete)**

NOVÝ ROMÁN

□ **vznikol v 50-tych rokoch vo Francúzsku**

□ **popiera základné vlastnosti klasického románu, t.j. ucelený dej a epického hrdinu (vo vtedajšej spoločnosti prevládal chaos, preto taká mala byť i literatúra)**

□ **namiesto deja sa uprednostňuje "antidej" resp. útržky deja, t.j. chýba príbeh (ak aj nejaký je, nie je zaujímavý)**

□ **v závere diel nedochádza k rozuzleniu zápletky, ale k jej spochybneniu, zahmleniu**

□ **postavy sú anonymné, často bez mena (resp. poznáme iba krstné meno či iniciály)**

- **rozprávač "oko kamery"**: rozprávač chladne, objektívne a nezaujato zachytáva, čo vidí (v *klasických románoch vševediaci rozprávač*)
- diela sú **ťažko čitateľné**, predovšetkým vďaka navzájom nesúvisiacim konštrukciám
- *predstavitel' = Allain Robbe-Grillet*

NEOREALIZMUS

- vznikol na prelome 40-tych a 50-tych rokov v Taliansku
- **autori odmietajú fašizmus, kritizujú malomeštiakov a intelektuálov**
- postavy : **jednoduchí ľudia z vidieka a periférie veľkomesta**
- využíva sa **hovorová reč, slang aj nárečia, prevláda "ja-rozprávanie"** (*zdôrazňuje sa ním autenticnosť*)
- v dielach predovšetkým **sociálna tematika, kontrast sveta chudobných a bohatých** (drsná realita bez prikrášlení)
- *predstavitel' = Alberto Moravia (román Rimanka)*

POSTMODERNA

- smer vznikol v **USA**, ale **ovplyvnil i autorov iných národov**, nadväzuje na modernú a avantgardnú literatúru, **pretrváva dodnes !!!**
- autori používajú **vulgarizmy** a strieda sa **realita s imagináciou**, vyskytujú sa **ustálené symboly** (labyrint, múzeum, zrkadlo, knižnica, maska)
- texty sú písané **pre široký okruh ľudí**, „palimpsestová technika“ (nadväznosť textu na iné texty, voľné používanie citácií)
- v dielach **častý výskyt neliterárnych textov** (denník, esej, recepty)
- *predstavitelia = Umberto Eco (román Meno ruže), Vladimír Nabokov (román Lolita)*

ROZHNEVANÍ MLADÍ MUŽI

- trio autorov (traja Johnovia: *Osborne, Wain, Brain*) z **Veľkej Británie**, ktoré realisticky zobrazilo všetko, čím **pohrdala, resp. čoho sa bála vtedajšia mladá generácia**
- hlavná téma: **neschopnosť mladých hľadať životné perspektívy**
- hrdinovia : väčšinou „čerství“ **absolventi univerzít**, ktorí si **nedokážu, resp. nechcú nájsť prácu** zodpovedajúcu ich vzdelaniu (najznámejším dielom, ktoré sa zaoberajú touto tematikou je Osbornova dráma *Obzri sa v hneve*)

POLITICKÝ ROMÁN

- **populárny vo Veľkej Británii**, jeho predstaviteľom je **George Orwell**

POZNÁMKA: Dielo „Zvieracia farma“ súčasťou iného maturitného okruhu.

ABSURDNÁ DRÁMA = antidráma

50-te roky 20. storočia, Francúzsko

- porušuje klasické požiadavky divadelnej hry = aby vyjadrila **pocit nezmyselnosti ľudskej existencie**
- **dej hry nenapreduje**, točí sa a vracia, **nie je súvislý, logický**
- **chýba zápleтка**, rozuzlenie, ale i charakteristika a motivácia konania postáv
- **nezmyselné dialógy !!!**, resp. **žiadna komunikácia medzi postavami**
- **opakovanie slov, viet, chaotické novotvary** = vyjadrujú neschopnosť dorozumieť sa
- je na divákovi, aby sa rozhodol, ako dráma skončí, donúti ho zamyslieť sa nad vlastnou existenciou

SAMUEL BECKETT

- **írsky dramatik**, ktorý ale **väčšinu života prežil vo Francúzsku**

ČAKANIE NA GODOTA

- **komické prvky** (opakujúci sa motív tlačiacich topánok, výmena klobúkov, pády) **sa striedajú s tragickými** (vzťah tyranského Pozza k otrokovi Luckymu, bitky, hlad, outsiderstvo hlavných predstaviteľov)
- Estragón a Vladimír sa stretávajú na opustenej ceste a čakajú na tajomného pána Godota, ktorý je pre nich poslednou šancou ako dať svojim životom zmysel, ako ho zmeniť, v závere hry sa chcú obesiť, zavesia povraz na strom, ten sa ale roztrhne, posledná veta: „*Zostaneme?*“
- **každá postava je inej národnosti**: Vladimír – Slovan, Estragón – Francúz, Lucky – Angličan, Pozzo Talian a **Godot je „postava za scénou“** (ako boli v antike bohovia), pre niektorých **predstavuje Boha**, resp. že zmena, na ktorú postavy čakajú je smrť
- **paradoxne je dráma hrou o nádeji**